

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
Hrvatski zavod za knjižničarstvo
Matična djelatnost za visokoškolske i specijalne knjižnice
Dr. sc. Zagorka Majstorović, knjižničarska savjetnica

Analiza stanja specijalnih knjižnica koje su u sustavu matične djelatnosti sveučilišne knjižnice
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
(prema podacima iz anketnog upitnika ispunjenog 2012.)

Područje sveučilišne matične djelatnosti Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu obuhvaća 7 županija: Zagrebačku, Krapinsko-zagorsku, Sisačko-moslavačku, Karlovačku, Varaždinsku, Koprivničko-križevačku, Međimurski i Grad Zagreb.

Anketni upitnik s osnovnim podacima o specijalnim knjižnicama ispunilo je 45 knjižnica¹ (Grafikon 1.), a popis tih knjižnica je kako slijedi:

Institutske knjižnice koje su dostavile podatke (17):

Brodarski institut, Hrvatski geološki institut, Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar, Institut za antropologiju, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Institut za međunarodne odnose, Institut za turizam, Ekonomski institut, Institut „Ruđer Bošković“, Institut za filozofiju, Staroslavenski institut, Institut IGH d.d., Institut za fiziku, Institut za migracije i narodnosti, Institut za etnologiju i Državni hidrometeorološki zavod.

Muzejske knjižnice koje su dostavile tražene podatke (11):

Arheološki muzej Zagreb, Hrvatski muzej narodne umjetnosti, Hrvatski športski muzej², Muzejski dokumentacijski centar, Muzej Mimara, Tehnički muzej Zagreb, Etnografski muzej, Hrvatski prirodoslovni muzej, Pedagoška knjižnica „D. Trstenjaka“ Hrvatskog školskog muzeja, Muzej za umjetnost i obrt i Tiflološki muzej.

Bolničke knjižnice koje su dostavile podatke (11):

KBC Sestre milosrdnice (4 knjižnice), Klinički bolnički centar Zagreb, Klinika za plućne bolesti Jordanovac, Klinika za infektivne bolesti „dr. Fran Mihaljević“ Zagreb, Klinika za psihijatriju Vrapče, Klinička bolnica Sveti duh, Klinička bolnica Dubrava, Klinička bolnica Merkur i Opća bolnica Varaždin.

Ostale specijalne knjižnice koje su dostavile podatke (6):

Hrvatski sabor, Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Hrvatski restauratorski zavod, MUP, Policijska akademija i Podravka d.d.

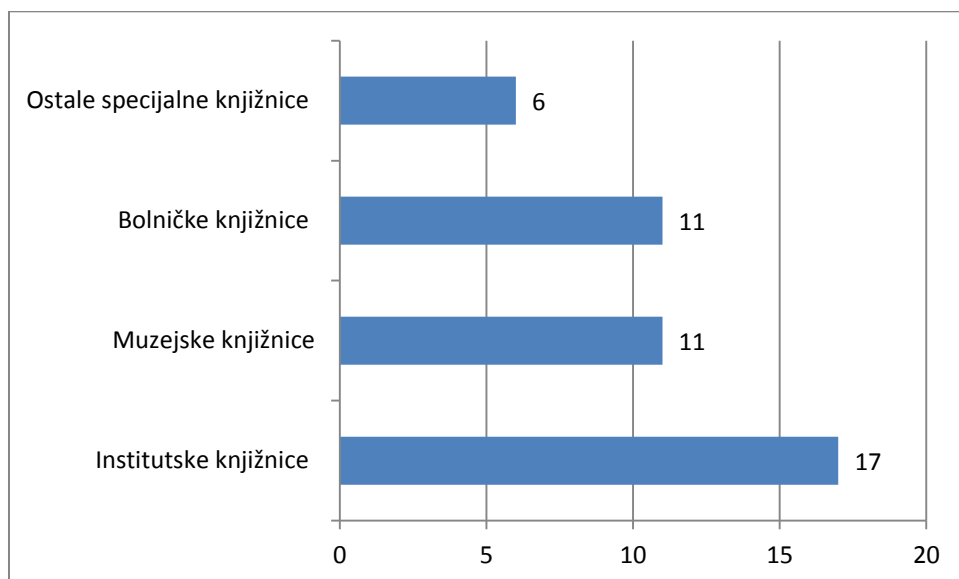
Tijekom 2012. Matična služba Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu radila je na povezivanju specijalnih knjižnica u sustavu svoje sveučilišne matične djelatnosti. Tako su za voditelje specijalnih

---

¹ U analizu nisu uključene baštinske knjižnice/zbirke na području navedenih županija jer se o njima u NSK skrbi savjetnica za baštinske zbirke/knjižnice u Hrvatskom zavodu za knjižničarstvo.

² Nisu ispunjeni podaci o fondu.

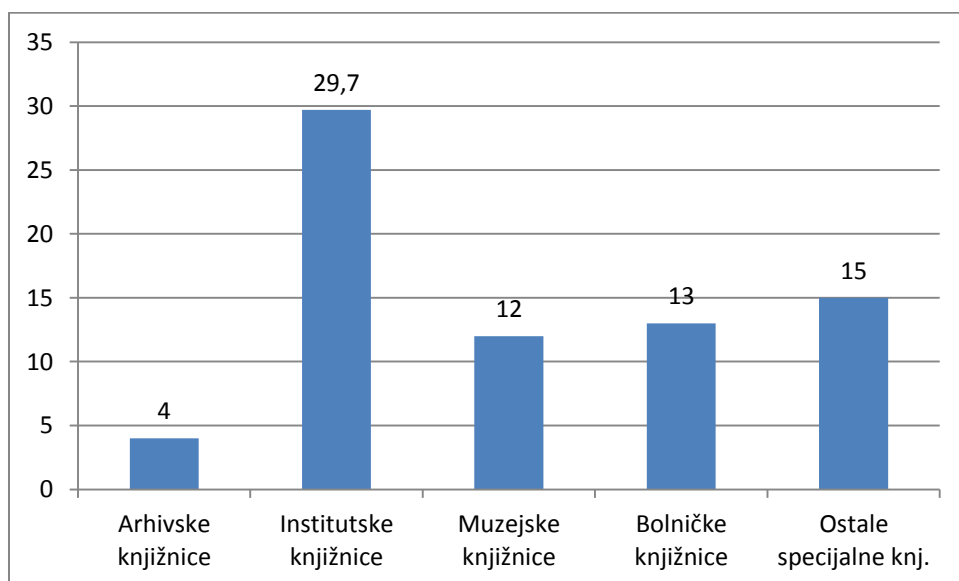
knjižnica organizirani susreti, stručni razgovori, obrade zanimljivih tema važnih za specijalno knjižničarstvo u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu svakog prvog petka u mjesecu. Ova je praksa nastavljena i u 2013. godini.

Grafikon 1.: Specijalne knjižnice prema vrsti

Rezultati ankete dali su i neke zanimljive pokazatelje vezano za: broj knjižničnog osoblja, knjižnični fond, prinovu knjižnične građe, smještaj i zaštitu knjižnične građe i druge podatke o radu knjižnica koji su propisani knjižničnom legislativom (pravilnik o radu knjižnice, knjižnični odbor, inventura knjiga itd.).

U 45 specijalnih knjižnica zaposleno je 73,7 knjižničarskih djelatnika od čega ih je najviše zaposleno u institutskim knjižnicama (29,7), ostalim specijalnim knjižnicama (15), bolničkim knjižnicama (13), muzejskim knjižnicama (12) i arhivskim knjižnicama (4)³ (Grafikon 2.).

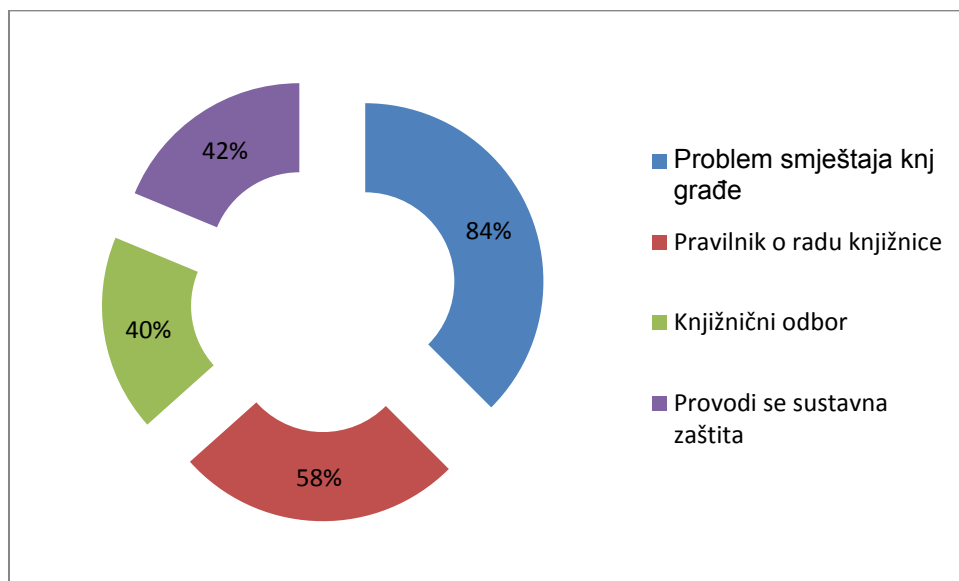

Grafikon 2.: Broj knjižničarskog osoblja prema vrsti specijalne knjižnice

³ Podatke je ispunio samo Hrvatski državni arhiv u Zagrebu.

Specijalne knjižnice posjeduju 746.119 svezaka knjiga i 19.369 naslova časopisa (hrvatskih i stranih). Institutske i bolničke knjižnice omogućuju pristup za 24 baze podataka koje su nabavljene vlastitim sredstvima (izvan nacionalnih licenci). U 2011. je prinovljeno 10.289 svezaka knjiga.

Problem smještaja knjižnične građe ima 38 knjižnica (ili 84%), sustavna zaštita provodi se u 19 knjižnica (ili 42%). Samo 26 knjižnica (ili 58%) ima pravilnik o radi knjižnice, a tek je u 18 (ili 40%) knjižnica osnovan knjižnični odbor (Grafikon 3.).

Grafikon 3.: Neki pokazatelji poslovanja specijalnih knjižnica

Baze podataka kupljene iz vlastitih sredstava:

E-UNWTO; LEISURE&TOURISM DATABASE (CAIB); CIRET - Institut za turizam

Faculty of 1000 - Institut Ruđer Bošković

JSTOR – Ekonomski institut; Institut za filozofiju

UpToDate – Knjižnica Kliničke bolnice Merkur, Klinička bolnica „Sveti Duh“, Klinika za infektivne bolesti „dr. Fran Mihaljević“

American Thoracic Society, American College of Chest Physicians – pristup elektroničkoj verziji časopisa kupljenih tiskanih naslova navedenih izdavača – Klinički bolnički centar Zagreb, Klinika za plućne bolesti

CROLex, IUS-INFO, HINA – Knjižnica Hrvatskog sabora

MICROMEDEX – Knjižnica Podravke d.d.

**ZBIRNI PODACI IZ ANKETNOG UPITNIKA KOJE SU ISPUNILE SPECIJALNE KNJIŽNICE U SUSTAVU
MATIČNE DJELATNOSTI NACIONALNE I SVEUČILIŠNE KNJIŽNICE U ZAGREBU**

Pitanja iz upitnika/Vrsta knjižnice	Muzejske	Institutske	Bolničke	Arhivske	Ostale	UKUPNO
Ukupno knjižnica koje su dostavile podatke	11	17	11	1	5	45
Broj zaposlenog stručnog osoblja	12	29,7	13	4	15	73,7
Pomoćni knjižničar (ostalo SSS)	1	3,5	3	1	5	13,5
Knjižničar	1	2	0	0	2	5
Diplomirani knjižničar (ostalo VSS)	4	21	10	1	8	44
Viši knjižničar	5	2,2	0	1	0	8,2
Knjižničarski savjetnik	1	1	0	1	0	3
MR	1	2	2	2	4	11
DR	0	0	0	0	0	0
Knjige (svezaka)	234.506	214.041	44.554	95.000	158.018	746.119
Časopisi (naslova)	6206	6.415	2.008	3.859	881	19.369
Pristup bazama podataka (vlastita sredstva)	0	11	9	0	4	24
Prinova knjiga u 2011. (svezaka)	3.831	2.965	1.304	505	1.684	10.289
Pretplate tiskanih č. u 2011. (naslova)	95	379	252	12	250	988
Problem smještaja građe	9	13	8		8	38
Provodi se sustavna zaštite knjižnične građe	6	3	5	1	4	19
Ručno vođene inventarne knjige	7	12	11	0	3	33
Kompjutorske inventarne knjige	10	13	3	1	4	31
Inventarne knjige se vode odvojeno za pojedinu vrstu građe	5	10	8	1	3	27
Provodi se inventura knjiga	3	9	9	0	3	24
Knjižničari idu na radionice CSSU-a	6	10	6	1	1	24
Sudjelovalo se na radionicama CSS-u 2011.	5	9	19	1	3	37
Knjižnica ima pravilnik o radu	1	11	10	1	3	26
Osnovan Knjižnični odbor	1	7	8	1	1	18
Voditelj knjižnice član upravnog tijela institucije	1	1	1	1	1	5
Ocjena suradnju s dekanom/rektorom/voditeljem institucije						
1	0	0	0			0
2	1	0	0			1
3	2	2	2			6
4	2	7	3		1	13
5	5	3	4	1	1	14

Tablica 2. Podaci za specijalne knjižnice u sustavu matične djelatnosti NSK

Problemi u specijalnim knjižnicama, koje su naveli sami voditelji knjižnica, proizlaze iz statusa knjižnice u instituciji i odnosa prema knjižnici i knjižničarima. Voditelji knjižnica nemaju adekvatne standarde na koje bi se pozivali jer su važeći iz 1993. zastarjeli, a novi *Standardi za specijalne knjižnice* su u fazi usvajanja.

Najveći problemi koje su voditelji knjižnica naveli u anketnom upitniku:

- Nedostatak osoblja
- Nedostatak prostora
- Slab utjecaj na nabavnu politiku
- Nesigurnost s nacionalnim pretplatama znanstvenih časopisa i baza podataka (nepostojanje nacionalnog Konzorcija)
- Tromost administracije u samoj instituciji te u MZOS-u vezano za donošenje odluka
- Ne postoji jedinstveni knjižnični program pa se puno vremena troši na obradu građe, umjesto da postoji centralizirana obrada i preuzimanje zapisa, što je učinilo nepopravljivu štetu kvaliteti i napredovanja knjižničarske struke
- Prelazak na novi knjižnično-informacijski sustav – previše posla za „solo“ knjižničara
- Smanjenje sredstava za nabavu i za ostale troškove knjižnica
- Knjižničari obavljaju još razne druge poslove u instituciji
- Nedostatak stručnog usavršavanja
- Problemi s financijama i računovodstvom
- Inventura knjiga
- Položaj knjižnice kao ustrojbene jedinice u instituciji
- Neprepoznata uloga knjižnice u instituciji
- Knjižnica nije na mrežnoj stranici institucije

Očekivanja voditelja specijalnih knjižnica od matične službe Nacionalne i sveučilišne knjižnice:

- Donošenje preporuka i uputa za rad u specijalnim knjižnicama
- Stručna pomoć, razmjena iskustava, savjeti
- Da bude savjetodavna ustanova
- Više sastanaka i okruglih stolova radi razmjene iskustava
- Intervencije kod nadležnog ministarstva radi prihvaćanja Standarda za specijalne knjižnice
- Potpora i iniciranje programa za uključivanje specijalnih knjižnica u skupni katalog
- Pomoć u rješavanju statusa knjižnice i knjižničara u matičnoj instituciji
- Predavanja i radionice na teme koje zanimaju knjižničare u specijalnim knjižnicama
- Poticanje osnivanja Konzorcija za nabavu časopisa i baza podataka
- Pomoć u uvođenju novih i poboljšanja postojećih usluga
- Sveobuhvatna potpora kod implementacije novih tehnologija/sustava
- Potpora kod izrade projekata za dobivanje sredstava iz fondova EU
- Osiguranje dotacija, stipendija, studentskih boravaka, razmjena i slično stručnog osoblja knjižnica u sustavu matične djelatnosti NSK za kontinuirano usavršavanje u inozemstvu
- Stručni savjeti glede otpisa i revizije knjižnične građe
- Rješavanje problema ustrojstva knjižnice u instituciji te status voditelja knjižnice
- Poticati knjižnice da svoje podatke dostave u Upisnik Ministarstva kulture
- Stalni nadzor nad knjižnicama
- Odvajanje matične djelatnosti za visokoškolske i specijalne knjižnice
- Zaštita specijalnih knjižnica od samovoljne uprave matičnih institucija
- Prikupljanje planova i programa rada specijalnih knjižnica te izvješća o njihovom izvršenju

- Rješavanje problema ustanovljenih u prethodnim i u ovoj anketi
- Dugoročno i kvalitetno sustavno rješenje problema čiji bi rezultat bila kvalitetnija suradnja svih knjižnica, te profesionalno napredovanje i zagovaranje struke na svim razinama, a naročito na državnom nivou

Zaključno

U 2012. godini sveučilišna matična knjižnica Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu je radila na objedinjavanju specijalnih knjižnica u sustavu svoje matične djelatnosti. Tijekom tih procesa otkrilo se niz nepravilnosti kako u registraciji specijalnih (i drugih vrsta) knjižnica, tako i dobivanju podataka o poslovanju registriranih i neregistriranih specijalnih knjižnica. Najveći problemi su bili s institucijama gdje knjižnica postoji ali nema zaposleno stručno knjižnično osoblje. Podaci koje se uspjelo prikupiti (iz 45 specijalnih knjižnica) nisu zadovoljavajući kako u broju knjižnica koje su se odazvale prikupljanju podataka tako i u dobivenim rezultatima, posebice u dijelu koji se odnose na poštivanje knjižnične legislative u samim obrađenim specijalnim knjižnicama.

Probleme u specijalnim knjižnicama naveli su sami voditelji knjižnica, a uglavnom proizlaze iz statusa knjižnice u instituciji i odnosa prema knjižnici i knjižničarima. Voditelji knjižnica nemaju adekvatne standarde na koje bi se pozivali jer su važeći iz 1993. zastarjeli, a novi *Standardi za specijalne knjižnice* je u fazi usvajanja.

Kako bi se oživjela sveučilišna matična djelatnost specijalnih knjižnica, za voditelje su tijekom 2012. organizirani informativni dani (svaki prvi informativni petak u mjesecu) gdje se raspravljalo o problemima, obrađivale su se stručne teme važne za specijalne knjižnice, davali su se izravni savjeti knjižničarima.

Intenzivniji rad, posebno terenski rad uz izravni uvid u knjižnice (zakonski stručni nadzor) bit će moguće tek onda kada se bude financirala matična djelatnost sveučilišnih matičnih knjižnica.

U Zagrebu, travanj, 2013.

Savjetnica za visokoškolske i specijalne knjižnice:

Dr. sc. Zagorka Majstorović, knjižničarska savjetnica